

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

u.remissvar@regeringskansliet.se

U2020/03826/GV

Yttrande över SOU 2020:33 - Gemensamt ansvar - en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning

Kommunal har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och framför följande synpunkter:

Utredningen har högt ställda ambitioner att lägga fram reformer som tryggar kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden, effektiviserar resursanvändningen, förbättrar utbudet på gymnasieutbildningar samt ökar likvärdigheten och minskar segregationen i utbildningssystemet.

Det finns många dokumenterade problem såsom att alltför få elever väljer ett yrkesprogram på gymnasiet eller yrkeskurser på komvux, att elever har skilda utbildningsmöjligheter över landet, att huvudmännen (kommuner och fristående skolor) har svårt att långsiktigt planera sin verksamhet när elevernas val är styrande samt att huvudmännen konkurrerar med varandra om elevunderlag. Kommunal ställer sig därför positiv till utredningens förslag som kombinerar elevernas önskemål och drivkrafter med samhällets behov av yrkesutbildad arbetskraft.

Förbundet är positiv till införandet av grundläggande principer för planering och dimensionering av alla utbildningar i gymnasieskolan och yrkesutbildningar på komvux. För att detta ska vara genomförbart är det också rimligt med en ökad statlig styrning, vilket kommer att resultera i en maktförskjutning från kommunalt till statligt ansvar. Att införa krav på mer samverkan och mindre konkurrens mellan kommunala och fristående huvudmän kommer förhoppningsvis att bidra till ett mer effektivt resursutnyttjande och en integrering av fristående skolor i utbildningsutbudet. Slutligen ser förbundet fram emot att i branschråd få bidra med kunskap och erfarenheter om utvecklingen av arbetsmarknaden.

Nedan följer kommentarer på betänkandets bedömningar och förslag.

6. Förslag om planering och dimensionering

Utredningen har gjort en gedigen kartläggning och analys samt lämnat många förslag och bedömningar. Kommunal har valt att kommentera ett urval av särskild betydelse för elevernas kortsiktiga förankring och den långsiktiga kompetensförsörjningen på hela arbetsmarknaden.

Kommunal.

Nya principer för utbud och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan

Kommunal är positiv till förslaget om nya principer för planering och dimensionering av programutbudet i gymnasieskolan. Förbundet instämmer i betydelsen av att huvudmännen är mer proaktiva och erbjuder gymnasieutbildningar, som i större utsträckning än idag, kombinerar ungdomarnas efterfrågan och behov av studieinnehåll med arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft.

Utredningens analys visar att de minskade utbildningsvolymerna främst kommer att beröra en minoritet av utbildningarna, men även små justeringar i många bidrar till långsiktiga konsekvenser för kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden. Därav följer att samma regler ska gälla för kommunala som enskilda huvudmän. Kommunal instämmer i förslaget liksom att behovet av att stärka Skolverkets regionala roll vid planeringen och dimensionering av utbildningsutbudet.

Det är också viktigt att Skolinspektionen får i uppdrag att kontrollera att huvudmännen följer de nya reglerna, eftersom gymnasieutbildningen är en del av skolmarknaden och det finns en överhängande risk att reglerna inte efterlevs när möjligheterna till vinst minskar. Principerna skulle tydliggöra målet om att alla elever ska fullfölja sina gymnasiestudier och antingen fortsätta studera på högskolan eller ta en anställning utifrån sin yrkesutbildning. Utan aktiv styrning kvarstår dagens modell där många elever inte fullföljer sina studier respektive inte studerar vidare på högskolan, vilket leder till stor konkurrens om jobb med låga löner, sämre anställningsvillkor och inga yrkesspecifika kvalifikationer. Det är alla faktorer som kan bidra till social osäkerhet och psykisk ohälsa bland unga vuxna.

Förbundet instämmer i utredningens bedömning att för att ungdomars intresse för yrkesutbildningarna ska öka måste arbetsgivarna arbeta mer aktivt för att göra utbildningarna och arbetsvillkoren mer intressanta inom sina branscher. Här har parterna ett gemensamt ansvar att säkerställa intressanta prao-platser till grundskoleelever respektive utvecklande platser för elevernas arbetsplatslärande. Det gäller även högskole- respektive yrkeshögskoleutbildningen där dagens fördelning av platser kommer att leda till ett anmärkningsvärt underskott av yrkesutbildade inom framförallt hälso- och sjukvård, vård- och omsorg samt skola. Arbetsgivarna har ett stort ansvar att visa på yrkesutveckling inom respektive profession och specialisering.

Krav på kommunal samverkan för ett ändamålsenligt utbud

Förbundet är positiv till att kommunen ska träffa samverkansavtal tillsammans med minst två andra kommuner (primärt samverkansavtal) och en eller flera regioner och andra kommuner (sekundära samverkansavtal). Samverkansavtalet ska vara utformat utifrån utredningens förslag på planering och dimensionering. Kommunal är också positiv till att statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) fortfarande ska vara villkorat med att minst tre kommuner samverkar och ansöker gemensamt samt tillägget att kommunerna träffar ett samverkansavtal och bildar ett samverkansområde. De två förslagen kommer förhoppningsvis att leda till en bättre måluppfyllelse och ökad resurseffektivitet för både elever, huvudmän och arbetsmarknad. Det är emellertid tydligt att utan fördjupat samarbete med enskilda huvudmän blir samverkansavtalen mindre verkningsfulla.

Kommunal är också positiv till förslaget att samverkansavtalet även ska omfatta all sammanhållen yrkesutbildning och enstaka yrkesinriktade kurser i komvux på gymnasial nivå, enligt samma modell som ovan.

Kommunal.

Kommunernas samverkansavtal ska erbjuda alla utbildningar inom gymnasieskolan

Kommunal instämmer i att kommuner som har tecknat samverkansavtal med minst två andra kommuner ska erbjuda alla gymnasieutbildningar – både nationella program och programinriktat val samt yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever. Ett breddat utbud och ökad tillgång till utbildning kan bidra till ökad likvärdighet för eleverna över landet.

Större möjligheter att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet

Förbundet är positivt till att i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning förtydliga att personer hemmahörande inom ett samverkansområde fritt ska kunna söka och bli mottagen i utbildning arrangerad av de andra kommunerna. Syftet är att kommunerna tillsammans kan öka utbudet av kurser och bredda elevunderlaget samt förbättra resursutnyttjandet.

Skolverket ska vid fördelningen av statsbidrag för regionalt yrkesvux även ta hänsyn till behoven på hela arbetsmarknaden

Kommunal är tveksam till utredningens förslag om ett förtydligande i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Utredningen skriver att de inte vill minska på antalet utbildningsplatser inom vård och omsorg (idag cirka hälften av alla platser) samtidigt som de vill att Skolverket inför beslut om statsbidrag ska beakta behoven av yrkesutbildad arbetskraft i de samverkande kommunerna.

Behovet av yrkesutbildade inom vård och omsorg är mycket stort och Kommunal är bekymrad över förslaget. När det uttalade resultatet är ett breddat utbud av yrkesinriktad utbildning är det rimligt att anta att förslaget till ny skrivning kommer att leda till en omfördelning av platser från vård- och omsorgsutbildningen till undersköterska, ett av de volymmässigt största bristyrkena på arbetsmarknaden, till fler smalare och manligt dominerade yrkesutbildningar som idag har svårt att fylla klasserna. Det finns andra sätt att möta utmaningen, tex genom att etablera regionala branschskolor, vilket en annan statlig utredning tidigare har föreslagit.

Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbildningsutbud

Kommunal instämmer i utredningens förslag om att Skolinspektionen ska pröva om en ansökan om en ny gymnasieskola bidrar till en bättre infrastruktur utifrån elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov av gymnasial utbildning. Där ingår att ta hänsyn till följderna för gymnasieskolor med offentliga och enskilda huvudmän som ligger inom det område där den fristående skolans elever huvudsakligen förväntas komma ifrån. Bedömningen ska också inkludera att ett godkännande bidrar till ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser i området.

Enskilda huvudmän ska vara en del av det regionala utbudet

Förbundet håller med utredningen om att kommunen vid bedömningen av ett allsidigt urval av nationella program och inriktningar ska få ta hänsyn till de utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter som ligger inom det aktuella samverkansområdet.

Underlag och bedömning av behov av gymnasial utbildning

Utredningen lägger fram flera förslag om ansvar för underlag och stöd vid bedömningar av det regionala utbildningsutbudet.

Kommunal.

Kommunal är positiv till att Skolverket, i samarbete med flera andra myndigheter, får i uppdrag att på regional nivå stödja huvudmännen i deras arbete med planering och dimensionering av nationella program, programriktat val och yrkesintroduktion i gymnasieskolan samt sammanhållen yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå. Kommunal instämmer i utredningens förslag om motsvarande struktur för utbildning inom gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning.

Kommunal är även positiv till förslaget om en utökad informationsskyldighet där alla huvudmän för gymnasieskola ska rapportera planerade studievägar och planerat antal platser på respektive studieväg. På motsvarande sätt ska huvudmän för komvux lämna uppgifter om planerade starter av sammanhållna yrkesutbildningar samt antalet platser på sådana utbildningar. Ett dokumenterat utbildningsutbud som utgår från tidigare föreslagna principer gör det också enklare för respektive huvudman att informera ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildningarnas innehåll, arbetsmarknadsutfall för yrkesprogram och andel elever som studerat vidare och sektor efter högskoleförberedande program.

Regionala branschråd för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska bidra med information om arbetsmarknadens kompetensbehov

Förbundet är positiv till förslaget om etablerandet av regionala branschråd för gymnasieskolans och gymnasiesärskolans yrkesutbildning som ska bidra vid bedömningen av arbetsmarknadens behov i respektive samverkansområde. Förslaget saknar dock en tydlig skrivning om att arbetsmarknadens parter ska ingå i branschråden. Den nuvarande skrivningen anger ”representanter från branschområdet”, vilket är både otydligt och inte överensstämmer med strukturen i de nationella branschråden för respektive yrkesprogram.

Det nationella uppföljningssystemets insamlade uppgifter måste kunna offentliggöras på skol- och huvudmannanivå

Kommunal håller med utredningen om betydelsen av att offentliga uppgifter om skolor med enskild huvudman. Regeringen arbetar redan med frågan, vilket innebär att förslaget till utredning redan är överspelat.

Införandet av en gemensam antagningsorganisation

Kommunal är positiv till förslaget om en gemensam antagningsorganisation till gymnasieskolan för alla skolhuvudmän inom samverkansområdet för att på så sätt uppnå en bättre överblick, ökad likabehandling och resurseffektivitet.

Ökad statlig styrning av den gymnasiala utbildningen

Kommunal ställer sig generellt sett bakom utredningens förslag om ökad statlig styrning. Sammantaget kommer förslagen att få genomgripande konsekvenser för samtliga huvudmän på skolmarknaden.

Förbundet instämmer i utredningens förslag att Skolverket regelbundet ska besluta om regionala ramar för gymnasieskolan och komvux för en viss tid och samverkansområde utifrån tidigare angivna principer. Det är också rimligt att offentliga och enskilda huvudmän ska få yttra sig innan en ram beslutas.

Kommunal är även positiv till att undanta gymnasiesärskolan och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå från de nationellt beslutade regionala ramarna för utbudet. Det gäller också förslaget om att enskilda huvudmän för gymnasieskola ska få godkännande i förhållande till utbildningsbehoven och befintliga utbud.

Kommunal.

Sammanhållen yrkesutbildning och yrkesinriktade kurser i komvux

Kommunal är positiv till att i Skollagen införa en definition av begreppet sammanhållen yrkesutbildning som avser en kombination av relevanta nationella kurser i komvux på gymnasial nivå för ett yrkesområde.

Ett annat förslag är att i Skollagen införa bestämmelser om att kommunernas erbjudande om sammanhållen yrkesutbildning och yrkesinriktade kurser minst uppfyller den regionala ram som beslutats. I beslutsunderlaget ingår att beakta 1. vuxnas efterfrågan och behov av utbildning, och 2. arbetsmarknadens behov av arbetskraft. Kommunerna ska utöver rättighetsbaserad utbildning och sammanhållen yrkesutbildning sträva efter att erbjuda utbildning på gymnasial nivå som svarar mot vuxnas efterfrågan och behov.

Förbundet är positiv till att införa en möjlighet att fritt söka till sammanhållna yrkesutbildningar och enstaka yrkesinriktade kurser i komvux på gymnasial nivå som erbjuds inom den sökandes aktuella samverkansområde. Liksom att införa en skyldighet för hemkommunen att åta sig att svara för kostnaderna för sammanhållna yrkesutbildningar och enstaka yrkesinriktade kurser som erbjuds inom det aktuella samverkansområdet. Utredningens förslag på urvalsprocess är också rimlig.

Skolverket ska enligt förslag förbereda införandet och utarbeta förslag kring ramarnas konkreta utformning, vilket Kommunal anser är rimligt.

Kommunal är positiv till att regionala branschråd ska ersätta nuvarande yrkesråd för yrkesinriktad utbildning i komvux på gymnasial nivå och i särskild utbildning på gymnasial nivå, som kommunen ska ansvara för. Förbundet vill åter uppmärksamma departementet på behovet av att tydliggöra arbetsmarknadens parterers roll i branschråden, vilket saknas i utredningens förslag.

7. Förslag om finansiering och resursfördelning i gymnasieskolan

Kommunal är positiv till att i Skollagen förtydliga bestämmelserna om interkommunal ersättning för att öka transparens och underlätta planering och dimensioner samt budgetarbete.

Förbundet är även positivt till förslaget om att alla kommuner får samma beräkningsgrunder för den interkommunala ersättningen och att dessa är harmoniserade med hur privata utförare redan idag beräknar sina kostnader.

Utredningen föreslår även införandet av ett kompensatoriskt schablonbelopp i gymnasieskolan. Kommunal är positivt till förslaget eftersom det bidrar till att utjämna skillnader mellan kommunernas olika förutsättningar för att bedriva en bra undervisning. Eftersom elever som påbörjar de yrkesförberedande programmen ofta har lägre meritvärden än de som påbörjar de högskoleförberedande programmen, kommer förslaget tillföra mer resurser till skolor med yrkesprogram. Det är ett välkommet resurstillskott för att förbereda fler för yrkeslivet, som till stor del innebär yrken där det idag råder brist på personer med rätt kompetens. I gymnasieskolor där utbudet inkluderar både yrkes- och högskoleförberedande program är det samtidigt viktigt att resurserna fördelas i enlighet med förslagets syfte – att utjämna skillnader. Att compensationen bestäms utifrån ett på förhand bestämt belopp som följer eleven är bra eftersom det bidrar till ökad transparens i ett komplext kompensationsssystem. Det är även bra att förslaget är utformat på ett sätt som försvårar för skolor som vill utnyttja bidraget genom olika strategiska val.

Kommunal.

Huvudmän ska arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter
Förbundet är positivt till förslaget men utan konkreta bestämmelser eller incitament till förändring blir styrningen mycket svag.

Staten ska ansvara för ett nytt studiebidrag till eget boende

Kommunal är positivt till att föra över kommunernas ansvar för stöd till inackordering till Centrala studiestödsnämnden (CSN) som därmed får det samlade ansvaret för stödet till inackordering som blir enklare, mer enhetligt och förutsägbart. Utifrån Kommunals erfarenhet råder det idag en situation där kommuner tillämpar olika regler, ibland av strategiska skäl, där elever kan få stöd för studier i annan kommun trots att likvärdig utbildning finns i hemkommunen. Ett undantag är Naturbruksprogrammet som har stora skillnader mellan skolornas inriktningar, vilket innebär att elever bör få studera på annan ort med inackorderingsbidrag även utan riksintag. Införandet av tydliga beslutskriterier avseende antal mil att färdas eller restid och att dessa gäller oavsett kommun bidrar till enkelhet, enhetlighet och förutsebart.

Förbundet är även positivt till att endast betala ut studiebidraget för boende till personer som kan verifiera att de har ett bostadskontrakt. Likaså är förbundet positivt till att möjliggöra för ett förhandsbesked om de sökande kommer att beviljas stödet eller inte, vilket underlättar för studenter i sina beslut att eventuellt flytta. Det är en bra lösning för en moment-22 situation som kan uppstå inför beslutet om att teckna bostadskontrakt innan besked om studiebidrag för boende kommit. Sammantaget leder förslagen till ett bättre resursutnyttjande och förbundet anser att undantagen är rimliga.

Avslutningsvis har Kommunal inga invändningar mot bestämmelser avseende ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Vänliga hälsningar
Kommunal

Tobias Baudin
Förbundsordförande

Anna Spånt Enbuske
Utredare